ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 28. Львôвъ дня 9. Серпня 1862.

ДУМКА.

Межи двома гороньками
Сходитъ мѣсяць зороньками
. . . .
Лишѣтъ мене товаришѣ,
Соколики сиві,
Лишѣтъ мене, вы сёгодне
Днували щасливо;
А я туживъ, я журився
Цѣлѣсѣньку днинку, —
Лишѣтъ мене голубчики
Одну лишъ годинку
Проспатися на мѣсяци, —
Най ми хоть приснится,
Що я дома розвернувся
Въ запашнôй травици:
Милый вѣтеръ провѣвае,
Кучерями носитъ,
Та росою холодною
Личко мое роситъ.
. . . .
Затропотѣвъ тарабанчикъ,
Горнѣсты*) зарули, —
Я схопився до кучерѣвъ, —
Быс думавъ, не були. —
Лишъ росиця якъ бувало
Личенько полоче, —
А хоть травы не полочутъ,
То полочутъ очи.

Федьковичъ.

ИНШІЙ ЧОЛОВѢКЪ.

Оповѣданье П. Кулиша.

Переведене зъ россійского.

(Дальше.)

Скôлько то не выдержить чоловѣкъ! Якбы мы не люде, мы ледви ввѣрили-бъ, що той, кого сердечный бôль заставляе розбиватись объ землю, якъ побивалась отся нещаслива вдова, — що той може ще коли небудь бути радôшный и свѣжій тѣломъ и душею.

Да мабуть ще нѣколи на вѣку своѣмъ вдовиця Зарубаиха не чувствовала такого щастья, якъ въ отсей день, — навѣть и въ весняну пору свого житья, коли вона вся була цвѣтъ и красота, а ѣи чоловѣкъ, которого давно вже поховавъ отець Потапій, ще тогди женихъ, вернувся зъ Дону, ведучи за собою и поганяючи батогомъ красну паровицю, и вона, якбы предчуваючи, стрѣтила ёго за селомъ, а ôнъ шануючи ѣи дѣвоцьку честь передъ чумаками, не сказавъ ѣй нѣ слова, тôлько здôймивъ правою рукою высокій запорошеный бриль, и такъ ѣй поклонився, такъ поклонивсь . . . ну сёго нѣякими словами не розкажешъ! И тогди вона не була нѣ така щаслива, нѣ така молода серцемъ, нѣ така добра для всёго свѣту, якъ теперъ. Коли-бъ комисарь прійшовъ теперъ до неи въ гостѣ, то вона-бъ и ёго прійнила якъ родича. Но комисарь, чоловѣкъ великого колѣна, — якъ кажутъ козаки, — не поваживъ нѣколя такою честію просту хату, и якъ коли нагодилось ёму за орудуваньемъ сидѣти кôнець стола у головы (вôйта), то самъ голова выкладавъ ёму справы стоячи коло порога.

За-те прійшли до неи, якъ гостѣ, багато сусѣдôвъ, що бувало цураються убогои и сумнои хаты; прійшовъ и самъ богачъ Очкуръ, держачи передъ собою закрытого полами сынка Семенка, що родивсь на преподобного Симеона юродивого, у той самъ день, якъ Поликарпа Зарубая закували въ рекрутськѣ кандали. Козакъ Очкуръ обтеръ одну, а мабуть и другу слёзу по сёму случаю, що порушивъ ёго отецьке серце, а то, якъ не було Поликарпа, не одинъ разъ давъ бѣднôй удовицѣ почути сусѣдство багатого двора. Якбы вгадуючи, що вдова Зарубаиха теперъ нѣчимъ ёму не доректе, прійшовъ ôнъ до неи, мовъ нѣ у чôмъ не бувъ, и выймивши зъ-за пазухи завинену у бѣлу хустку паленицю, положивъ на столъ. Се значило, що ôнъ не случайно зайшовъ до неи въ хату, но якъ рôвный до рôвного, якъ гôсть. Явилось у вдовицѣ на столѣ ще скôлька почесныхъ палениць, и вдовиця посадивши свого милого — да ще й чиновного — сына кôнець стола, втерла чистою стиркою чисту и такъ лаву для прибувшихъ на ѣи радость сусѣдôвъ.

Сынъ, нагадавши обычаи предкôвъ, выймивъ було вже зъ кишенѣ мошенку, щобъ пôслати за горѣлкою, такъ мати зупенила ёго.

---

*) Горнѣсты (Hornisten), сурмачѣ, трубачѣ вôйськови.

— Я, слава Богу, не лежала лежнемъ, не гуляла по шинкахъ. Про мою нужду и для шанобы добрыхъ людей, найдеться въ мене въ гаманцѣ копѣйка. —

Вже й быстронога сусѣдська дѣвчина летѣла духомъ до шинкаря Остапа, наймудрѣйшои людины на все Буртище, що вмѣвъ вырахувати, скôлько годинъ въ роцѣ, а въ сотнѣ рублѣвъ и копѣёкъ, на що и въ волостного писаря мудрости не ставало.

IV.

Мѣжъ тымъ жидъ, властитель поганои будки и четвѣрнѣ несказанно худы ѣ кобылъ, гоненыхъ нечистою силою, навантаживъ на себе офицерське добро, и тащивъ ёго у хату. То були ситцевй подушки, березовй цыбухи, великій капшукъ съ кутасиками и зъ вышитою на нѣмъ собакою, и ще багато иншихъ дрôбниць, которй не можна було обôзрѣти на першій позôръ. Та нѣхто-жъ на отсе добро и не придивлявся, тому що усѣхъ, якъ блыскавка поразила одна гадка: чи не вже нехрещеный жидъ увôйде въ хату у своѣй кудлатôй шапцѣ, неначе. . . Духъ святый зъ нами! Чи не мало-жъ сёго, що офицерська собака пролѣзла помѣжъ ноги шановнои компаніи, и лягла собѣ пôдъ лавою у самыхъ каблукôвъ ёго благородія? . . . Усѣ оцѣпенѣли ôдъ сёи гадки; такъ, що дѣло ближче усёго дотычалося вдовы Зарубаихи, то вона перша и зтямилася ôдъ диву и ляку.

— Тю, къ нечистôй матери, не при хатѣ споминаючи! — скрикнула вона. — Гляньте, люде добрй, нечистый жидюга преться въ хату! —

Тутъ, хто сидѣвъ по-ближче икъ порогови, кинулися всѣ боронити святыню хаты, и въ саму пору одôпхали жида зъ ситцевыми подушками и цыбухами. Офицерське добро перетаскали въ хату дужй парубки, которй зъ почести для своихъ батькôвъ и матерей, зоставались до теперъ въ сѣнехъ, и дивились ôдтамъ у двери на офицера.

Жидъ дуже оскорбився грубымъ пріемомъ у козацькôй хатѣ, и сказавъ, що ôнъ бувавъ и въ панськихъ домахъ, на другôмъ „и дазе на третѣмъ етазѣ."

— То панськіи дома, а се христіянськая чесная хата! одвѣчали ёму лагôдно парубки. — Мы-бъ и собаки не впустили, да тôлько, що офицерська собака.

Жидъ ще бôльше оскорбився лагôднымъ одвѣтомъ парубкôвъ, и взявся до своеи натуральнои мести: ôнъ грôмко и пильно жадавъ ôдъ офицера грошей, стоячи въ сѣнехъ у своѣй кудлатôй рудôй шапцѣ, и державчи въ руцѣ коротенькій батôгъ на довгôмъ пужалнѣ.

Парубки чуйно стерегли хатнёго порога, и офицеръ передавъ жидови гроши черезъ десятй руки.

Тотъ переличивъ, побачивъ, що є и додатокъ, и не сказавши нѣ доброго нѣ злого слова, пôшовъ мовчки до своихъ коней въ сопроводѣ парубкôвъ, которй объяснили тутъ-же хлопчикамъ и дѣвчаткамъ, що жидъ своихъ коней нѣколи не годуе, а тôлько поить, и що нечиста сила гонить ихъ по 70 и по 90 верстъ на добу.

Пôсля сёго объясненья хлопчики и дѣвчатка обступивши жида и ёго бричку зъ кôньми, стали розпытувати у десять голосôвъ:

— Жиды! а на що вы Христа замучили?

Другй въ десять голосôвъ кричали:

— Жиде! жиде! свиняче ухо! чи не хочешъ поросятины?

Третій десятокъ голосôвъ ще голоснѣйше кричавъ:

— Жиде! жиде! а давно твого батька хапунъ ухопивъ?

Бѣдный потомокъ воякôвъ, що самыми трубними голосами городськй муры розвалювали, готовый бувъ, здавалося, пукнути одъ досады на свою немôчъ, и ёго батôгъ на довгôмъ пужалнѣ такъ и вився у него въ рукахъ, мовъ гадина, готова ужалити. Такъ рослй парубки, у новыхъ свиткахъ и величезныхъ чоботахъ, стояли съ такимъ величавымъ супокоемъ у аріергардѣ дѣточого ополченья, що ёго здрôбнѣла душа опускалася въ нѣмъ, якъ те ôнъ самъ мѣркувавъ, нижче грудей и „дазе зивота!" Все, що ôнъ мôгъ зробити, то було отсе: плюнути, скочити на козелъ, и погнати своихъ худыхъ кобылъ такъ быстро, що дѣти зосталися въ непохибнôмъ переконанью на щотъ нечистои силы.

Симъ однакже ôнъ не ôдчепився. Гійкавъ и вюкавъ ôнъ на свою чотырню зъ усѣхъ силъ: чотырня неслася въ пылѣ якъ одурѣла; опорожнена будка дзеленькала и туркотѣла безбожно. Жидъ не мôгъ чути округъ себе нѣчого, окрôмъ гуркоту власного воза но ôнъ бачивъ, якъ хлопчики а навѣть великй парубки у иншихъ хатъ махали ёму кôнцями своихъ полъ, звинутыми на подобу свинячого уха; ôнъ бачивъ, якъ дѣвчатка на-впередъ него писали хрестики на пѣску; ôнъ бачивъ, якъ статочнй молодицѣ, идучи ôдъ криницѣ съ повными вѣдрами, нарочно зупенялися, щобъ не перейти ёму дороги, а сѣ, въ которыхъ були навѣшенй на конець коромысла два порожнй вѣдра, то и пильно шмигляли передъ нимъ поперекъ дороги. Якъ бы въ него не висѣло зъ-боку брички желѣзне дѣраве вѣдро, то можна сказати на певно, що ёму нѣхто на куселѣ не давъ бы вѣдра напоити коней. Жидъ и одкуселѣ, жидъ и обманникъ, жидъ и ворогъ всякого доброго чоловѣка — значило въ Буртищѣ одно и тее-жъ.

О жидахъ, ще ôдъ часôвъ польського ярма, ходить у насъ въ народѣ багато обуряючихъ споминокъ. Невѣжество и забобонность одягли бôльшою частію сѣ споминки въ дивовижнӣ и фантастичнӣ сцены; но въ основанью вымыслôвъ лежить все таки память, що жиды въ рукахъ панôвъ и Езуитôвъ були самымъ страшнымъ орудьємъ до неволенья и грабленья слабыхъ и безпомôчныхъ, въ теченью цѣлыхъ столѣтій. При помочи сёго немилосерднёго для народу орудья, защепили Ляхи, або те саме що паны, на Вкраинѣ у народѣ таку страшну ненависть для себе, що въ XVII вѣцѣ умераюча дитина говорила: Мамо, закрый менѣ очи, щобъ менѣ на того поганого Ляха не дивитись! А розтровленӣ польськими панами на народѣ жиды и пôсля гибели своихъ высокородныхъ патронôвъ не переставали зъ батька на сына заправлятися на Украинѣ въ штуцѣ обману, хитрости и здрады. Що-жъ тутъ дивного, коли потомки Небабъ и Морозенкôвъ бридяться дôткнутись до жида, а малӣ дѣти преслѣдують ёго насмѣшками и наругами? Устами ихъ говорить исторія, котора одна зôсталася Украинцеви въ дѣдицтво ôдъ ёго предкôвъ.

V.

Саме у той часъ, коли мстивӣ насмѣшки и руганья проводжали ôдъ хаты вдовы Зарубаихи до самои царины*) кудлату постать такъ званого фурмана, (назва, властива лѣпшôй клясѣ жидôвського товариства), появилася въ сѣняхъ, а по-тому въ хатѣ вдовы Зарубаихи друга кудлата постать, а въ додатокъ ще нехлюйна, якъ нехлюйностію належить назвати се, що на нѣй бувъ засмальцёваный нанкиновый кафтанъ, оперезаный широкимъ, рôзноцвѣтною волôчкою вышиванымъ поясомъ, уже давно полинялымъ и неразъ обкапанымъ во время питія и ядѣнія. Но парубки, що стояли въ сѣнехъ, розступилися передъ сею постатью, зъ великимъ ключковатымъ носомъ и парою очей, которӣ неначе притаилися въ вузкихъ шпарочкахъ по обохъ бокахъ носа, що надавало всёму лицю ёго видъ хаты, котрои господарь закрывъ ôконницѣ ôдъ мухъ и лягъ собѣ по обѣдѣ спати. Отся послѣдня особенность, досыть звычайна въ нашôмъ уѣздѣ межи высшимъ обезпеченымъ станомъ, не поражала нѣякъ товариства зôбраного у вдовы Зарубаихи. Що до самого офицера, то ôнъ шанобно пôднявся зъ свого мѣсця, и перемѣстивши цыбухъ зъ однои руки въ другу, просивъ мовчаливымъ рухомъ руки такъ званого благословенія ôдъ нанкинового кафтана. Но нанкиновый кафтанъ, пôдоймивши обѣ розпростертӣ руки свои до власныхъ плечей зъ видомъ однѣкуванья, а голову схиливши трохи на-бôкъ, промовивъ дôймаючимъ голосомъ:

— Не благословляю!

Сѣ рухи и се нежданне слово привели офицера у таке здивованьє, що ôнъ ще довго не сѣвъ бы бувъ на лавку, якбы сусѣднӣ козаки не сказали зложившись по слову:

„Еге, Поликарпъ Ивановичъ! нашого отця Потапа посадили на лѣдъ, чи якъ бы то вамъ сказать, трошки осунули . . . а по просту изъ попôвъ да въ дяки.“

— И истинно! — сказала отся дивна персона, котору козаки шанобно отцемъ Потапіємъ называли. — Ворогъ роду чоловѣческого посрамивъ мою старость Состою теперъ заштатнымъ дячкомъ при церквѣ Вознесенія Господня. Коли позволите облобызати себе, прійму за честь.

Офицеръ позволивъ обцѣлувати себе, и сѣвши по-тому на лавку, встыдався за давнёго отця Потапія, которого козаки тôлько зъ привычки не переставали называти отцемъ Потапіимъ, у которого очи обзначувались тôлько вузкими шпарочками, бачиться, незнавъ, що значить встыдатися. Ôнъ забравъ мѣсце по другій бôкъ стола, на лавцѣ, и спокôйно гладивъ свою рижу бороду. ?

Мѣжъ тымъ багатый на все село козакъ Очкуръ, сидячи на другôй лавцѣ рядомъ зъ офицеромъ, и держачи межи ногами — — — сынка, продовжавъ:

„Еге, отче Потапе! мы вамъ казали, що вимаганья ваше не доведе васъ до добра. А лучче-бъ було живиться зъ міру чесно.“

— Суєтно слово твоє, Миронъ Петровичъ! — одвѣчавъ засмальцёваный и очевидячки опустившійся булый отецъ Потапій. — Не моє вымаганья мене скинуло, а вымаганья свыше. Сказавъ бы я тобѣ и бôльше, да пѣчъ у хатѣ.*) Но имѣяй уши слышати, да слышитъ. Розпустили вы суєтну славу о моѣмъ багацтвѣ, и тымъ самымъ повергли мене въ бездну золъ. А въ мене всего багацтва бочка горѣлки въ коморѣ. Вашого-жъ брата, не кого иншого угощавъ я по своєму благодушію, а вы — возвеличили на мя запинаніє! Погибаю отъ щедроты руки своєй, не ôдъ чого иншого, Поликарпе Ивановичъ! — обернувсь ôнъ до офицера.

„Нѣ, отче Потапе!“ сказавъ другій козакъ, „вы намъ не дорѣкайте чаркою горѣлки. Чарку горѣлки

---

*) Царина — ворота на концѣ села.

*) Сими словами выражають на Украинѣ не зможность де-що сказати, по причинѣ обавы ôдъ властей, або для уникненья иншихъ непріємностей.

знайшли-бъ мы и въ себе въ господѣ, а коли що, то й до Остапа не далеко. Та бочка горѣлки стала намъ за десять. Хиба мало мы вамъ перееробили дѣло толокою? И дворъ вамъ своимъ коштомъ обстроили, и леваду, такъ якъ тому комисару, обгородили."

— Обгородили! — перебивъ булый отецъ Потапій зъ недовольствомъ. — Лучче-бъ вона пустыремъ стояла!

„Отсе тобѣ попôвська дяка!" сказавъ одинъ сусѣдъ другому.

— Чомъ же се такъ? — спытавъ козак Очкуръ.

Булый отецъ Потапій понурився: ёму не хотѣлося одвѣчати, но ôнъ одвѣчавъ таки:

„Пôшла менѣ не добромъ ваша огорожа! теперъ продаю леваду."

— Продаете? що-жъ вы за неи хочете? —

Се пытанье предложивъ козак Очкуръ, который нѣколи не пропускавъ случаю прикупити землѣ.

„Сто и пятьдесять."

— Дорого, отче Потапе! А рôвно дамъ. —

„Рôвно! такъ рôвняти добре!"

— Ну, десять на сто накину. —

Сей розговоръ, для насъ досыть скучный, заинтересувавъ офицера такъ, що ôнъ зачавъ дымити Жуковымъ сильнѣшъ якъ звычайно.

„Нѣ, накидай бôльше коли хочешъ."

— Пятнадцять, отче Потапе!

„Тридцять пять."

— Сѣмнадцять, отче Потапе. —

„Тридцять три."

— Ôсѣмнадцять съ копою! —

„Тридцять три безъ копы."

Видко було чоловѣкови досвѣдченому, що продавець и покупникъ осторожно приближаються къ цѣнѣ, котору одинъ готовъ узяти, а другій — дати, и всѣ хоть що-то проникливій люде вгадували, що отся цѣна — 125 цѣлковыхъ. (Д. б.)

БѢДА.

Народна казка.

(Конець.)

Коло села мѣсто було —
Дѣдъ казавъ ми, якъ ся звало;
А що тому лѣтъ чимало,
Та й отъ имя ся забуло —
Сендзя мешкавъ въ нѣмъ городській —
Та хоть зъ роду бувъ шляхотській,
Сумлѣнье въ нѣмъ лихе було
Судивъ, якъ му заплыло.
А шо гôрше — гидь казати,
Бо ажъ лице палѣнѣе,
И языкъ чогось нѣмѣе —
Мавъ гайдукôвъ: тй псубраты
Докôль въ селахъ пльондрували,
Щобы гожу молодицю,
Якъ ту рожу красавицю,
Выкрасти зъ рôднои хаты,
Городському передати.
За тй справки добре мали,
Жили зъ паномъ нѣбы други,
Шо самъ панъ ѣвъ й они ѣли,
Шо самъ панъ пивъ й они пили;
Добре й платививъ за услуги,
Бо бувъ и туго богатый! —
Неразъ-неразъ отець, мати,
Слёзоньками заливались,
Коли бѣдні погадали:
Що ихъ доню, всю надѣю
Тяжкй вороги забрали.
Та хоть кляли всѣ на змѣю,
Клятьба его не чѣпае:
Панъ якъ дѣлавъ, такъ дѣлае.

Гайдамакъ тыхъ завела
Лиха бѣда й до села,
Въ котрôмъ молодята жили.
Ишли селомъ тай вступили
У молодятъ гарну хату —
Якъ зуздрѣли молодицю,
Красненьку якъ голубицю,
Ажъ кровъ бѣся закипѣла!
Ставай ѣи розмовляти,
Абы мужа гетъ лишила,
Пôйшла зъ ними до палаты,
До палаты городського,
Тамъ зазнае щастья всёго.
„Нѣщо зъ того!"
Каже молода невѣста, —
„Най хоронитъ мя Пречиста,
Чоловѣка щобъ лишила!"
— Ой ты небого, здуфала!
Насъ Панъ Сендзя посылае;
Бо якусь орудку мае —
Сендзя знаешъ не жартуе
За здуфальство не цѣлуе.
Збирайся зъ нами до мѣста!
„А щото? — моя невѣста
Чи що вчинила лихе,"
Обôзвавсь и мужъ на те.
„Гайда драбне! — Гей сусѣды
Прошу васъ у мою хату —
Будемъ гостѣ выпрошати!"
Гайдамаки не чекали,
Хоть упертй и здуфалй
Зо страху якъ шмата зблѣдли,
Та и бѣгцемъ повтѣкали.
Лишъ до пана прилетѣли,
Розказали що ся стало,

Набрехали ще й чимало.
Сендзя ôдъ злости пѣнѣе,
На лици набѣгли жили.
„Най по най — завечерѣе,
Поѣду я самъ до нихъ въ сваты:
Научу якъ шанувати
Маютъ хлопы пана волю! —
Ажъ нынѣ я васъ пôдголю!" —

Самъ городській середъ ночи,
Впавъ до хаты зъ гайдуками —
Коли сонъ всѣмъ людямъ очи
Замкнувъ — каже мотузами
Всѣхъ вязати, сильно бити,
Та порвавши молодицю,
Якъ той яструбъ дробну птицю,
Казавъ хату запалити!
Слуги хутко за кресило
Чахъ чахъ въ кремѣнь, горитъ чиръ —
За годинку все згорѣло
Стайнѣ, хата, въ хатѣ міръ,
Оброги и стодолы —
Вже поломѣнь все обявъ,
И на працѣвитû пчолы
Святый огонь ся розлявъ. —
Моцный Боже! що ся дѣе?
Нашъ сусѣдъ увесь горитъ
Спѣшѣтъ братья! ôнъ десь млѣе,
А ще й може ôнъ и спитъ.
Стали люде докôль хаты,
Въ хатѣ якбы сѣявъ макъ.
Тихо, глухо не видати
Нѣкого, всѣхъ трунувъ лякъ:
Лишь, слухаютъ, щось стогнае
Такъ слабенько, мовъ конае.
Гнеть найшовся паробѣй,
Впавъ до хаты вытягае
Зъ огня — дивлятъ — молодый.
Отець, мати вже згорѣли,
Молодый що ледви живъ.
Такои судьбы дожили
Тотû, що ихъ всякъ любивъ!" —
Дивомъ всѣ ся дивували,
Зъ ôдки тамъ огонь ся взявъ,
Причину сёму не знали,
Коли кождый твердо спавъ —
На молодôмъ шнуры стлѣли,
Тожъ о зрадѣ и не снили.
А родичѣ молодого,
Богъ давнѣйше ще забравъ;
Тожъ бѣдняка, безъ усёго,
Однѣсенькій, самъ оставъ. . .

Молодицю взявъ зъ собою
Лютый сендзя, бѣсôвъ другъ,
Не пускае и зъ покою, —
Такъ до своихъ каже слугъ:
„Вы любите мя, я знаю,
Стережетс моихъ правъ,
Я вами ся величаю
Якъ перами гордый павъ;
Отже нынѣ такъ вамъ кажу
Сю невѣсту стережѣтъ;
Хто ѣ пуститъ, того звяжу,
Тай кину въ ставъ на самъ спôдъ!
Най она нѣгде не ходитъ
Кождый око бачне май,
Якъ увидишъ, що пôдходитъ
Хто до неи, знати дай!"

Она бѣдна тужитъ млѣе,
Та просится день у день:
Сендзя того и не чуе,
Глухій нѣбы, якъ той пень,
Плыве такъ часъ, рôкъ за рокомъ
Днины въ гробѣ мовъ идутъ;
А слуги й панъ бачнымъ окомъ
Молодицю стережутъ.
Минуло не одно въ свѣтѣ,
Забулись не тû жалѣ;
Лишь ѣй, якъ тôй пташцѣ въ клѣтѣ,
Туга, смутокъ на умѣ. . . .
Сендзя еи приберае
Золото срѣбло садитъ;
А вна все такъ позирае:
Мовъ, розбôйника въ нѣмъ зритъ! —

И мужъ въ дома тожъ марнѣе
За згорѣлыхъ ся молитъ. .
Бо що жѣнка еще жіе
Бѣдоласѣ ся й не спитъ.
Погорѣли всѣ достатки,
До працѣ ся бѣдный взявъ,
Решета ôнъ и решѣтки
День нôчъ робивъ, що силъ мавъ.
Одного дня зъ решетами
У се мѣсто ся попхавъ
Кудай сендзя предъ лѣтами
Его жѣнку му забравъ.
Тамъ прійшовши розкладае
Решѣтъ всякихъ зъ десять паръ,
Торгуютъ, ôнъ грôшъ збирае,
Звычайне якъ решетарь

Ажъ ось и паня садиться,
У золоченôй примѣтцѣ,
Сукня на нѣй ажъ мѣнится —
Стала й купуе решѣтцѣ.
На решетаря позрѣла
Якъ коло рещѣтъ стоявъ —
Туй, туй, що лишь не зôмлѣла.
Зъ ôдки се — та хто ѣ знавъ?
Лише що прійшла до себе
Тай утихла трохи кровъ,
Каже: „Я все куплю въ тебе
Неси решета за мновъ!"
Она впередъ поступае
За невъ ôнъ ся поволѣкъ.
А сирота и не знае,

Що ôнъ єи чоловѣкъ!
Лише вôйшла до комнаты
Тягне мужика на бôкъ,
Зачинає цѣлувати,
„Таже ти мôй чоловѣкъ!"
Решетарь ся видерає
Радбы утечи на двôръ
Але паня не пускає.
„Таже ты мôй! вѣръ ми вѣръ!
Мы побрались давно тому
Лютый сендзя насъ напавъ —
Ôнъ причина всёму злому:
Хату спаливъ, мене вкравъ...
Отъ слухай мене серденько
Еще добре буде намъ,
Лише исповни живенько
Раду, котру тобѣ дамъ.
Вертай хутко, щобъ досвѣта
Уже въ нашôмъ селѣ ставъ,
Спроси людій та и вôйта
И такъ до нихъ серце правъ:
Шобъ прійшли до пана сёго
И сказали єму такъ:
Пане! у насъ много злого,
Вже и жити намъ нѣякъ:
Злапалисьмо волоцюгу,
Що намъ хаты попаливъ,
Спаливъ хату одну й другу.
Въ хатѣ и миръ погорѣвъ. —
Осуди го на смерть пане!
Бо варта се такій чинъ.
Най на Божій свѣтъ не гляне
Такій якъ сей дѣтчій сынъ. —
Лишъ мушу ти се сказати
Самъ тутки ся не явльай;
Бо бы мôгъ тебе пôзнати. —
Сѣди въ дома памятай!.

На другій день, якъ хотѣла,
Прійшли люди, прійшовъ вôйтъ,
Говорили якъ навчила,
Сендзя такій давъ одвѣтъ:
„Недость смерти мои люди!
Абы кождый прикладъ мавъ,
Розбійте му добневъ груди
Тай въ рѣку го пустѣтъ, въ плавъ." —
— Справедливый нашъ ты пане! —
Обôзвався мудрый вôйтъ
— Якъ хочете такъ ся стане,
Лише декретъ напишѣтъ. —
Взявъ за перо, ставъ писати,
Написавщи закрутивъ,
Бы письму ваги надати
И печатку ще прибивъ. —
Бôльше и не треба було,
Вôйтъ на тоє ино ждавъ —
Забравъ письмо вжежъ и смѣло
Передъ царемъ зъ людьми ставъ —
Тай цареви розказали.
Вôйтъ, зъ громады, решетарь,
На сендзього що лишъ знали.
Выслухавъ ихъ добрый царь. —
„Такъ ся стане мои дѣти
Якъ городській судивъ самъ!
Виджу вмѣє ôнъ судити. —
Лише я ще се додамъ:
Всѣмъ що сендзя ино має
Решетаря обдарѣтъ,
Хто бѣду зъ молоду знає
Най на старôсть не бѣдитъ!"
Отъ такъ сендзя декретъ смерти
Самъ на себе написавъ:
За нелюдськôсть мусѣвъ вмерти,
А решетарь все забравъ —
И на старôсть якбы въ раю
Солоденько зъ жѣнковъ живъ —
Алежбо и въ житья маю
Гôрко зъ невъ ся набѣдивъ! —

Павло зо Щуткова.

ПРО ГОРОДИ Й СЕЛА.

Листъ I.

Усі письменні люде, опрічъ двохъ, або трёхъ, которихъ голосъ до насъ доходить, раютъ намъ своє хуторянське життя на міщанське проміняти, бо, отъ, кажуть, ви въ простихъ свитахъ та сорочкахъ ходите, а той битий и вимятий людъ по городахъ одягний, наче панство, и горниці въ ёго на помості, и вікна въ ёго великі, и ласо вінъ ість, и солодко вінъ пъе, и забавки въ ёго благороднії, и до книжокъ вінъ беретця охочо, и незабаромъ зрівняєтця освітою съ панами и зъ Жидами; а ви зостаєтесь у всіхъ позаду....

Колибъ мали волю сі добродії, то вже бъ давно наші хуторі посписували, росцінили всякий ступінь землі, позаводили бъ на всякий хутіръ по трахтирю зъ катеринкою, и було бъ у насъ такъ гарно та любо, якъ у нихъ оттамъ денебудь на Крестовському, або въ Сокольникахъ, чи що. Родившись у городахъ, зрісши въ високихъ палатахъ, вони нічого кращого й не видумають надъ панську, чи, якъ тамъ кажуть, комфортабельну жизнь. А нашъ братъ, хуторянинъ попавшись у ту камяну Москву, або въ той безодний *бурхъ* дивитця, ей же Богу, зъ великимъ жалемъ на той одягний та ласний людъ, дивитця та й думає собі: „Боже мій! якъ тутъ оці пани, у сій тісноті, бідують! Золотомъ *сяє*, у кареті іде, а якимъ воздухомъ дише!... Такъ оце вони тиї роскоши?... Або, може, оця грукотня, оцей гомінъ, галасъ, гукъ, свистъ, — чи не се та поваба, которою насъ манять изъ тихихъ хуторівъ співучихъ до тої мизерної цивилизації?... Або, може, оця дорожнета, що чоловікъ не прохарчитця и гнилятиною за ті гроші, що гіркою працею загорює, — може, *се* вона та краща доля одъ нашої убогої, та не голодної долі?"

Промантачились городяне на свої що тижня нові моди; проілись на свої ласощи, проциндрили батьківщину

на дорогиі забавки, пішла половина въ старці черезъ дурний натовпъ, черезъ ту навісну дорожнету; то вже теперъ нашого брата, хуторянина, до себе, до гурту до громади, до спільносли закликають. Змилосердились, бачте якъ тамъ кажуть, гуманні люде, комфортабельні чоловіколюбці, що скілько-то народу по хуторахъ не знає великихъ благъ цивилизації, якъ отъ на Крестовському острові мужики знають, що мати, мужичка въ панській шляпці, черезъ нужду або черезъ ледячу свою воспитанность, рідну дочку продає, змилосердились надъ нашою темнотою, що ми, опріччъ ріллі своеі та пасіки, та чумацтва, або простого шевства, кравецтва, римарства, кушнірства, ткацтва, ковальства, то що таке, нічого въ світі не знаємо, що по чімъ купуетця и продаєтця скілько одступного взяти грішми, або чимъ иншимъ, за рідного батька, матірь, брата, сестру або й дитину, якъ часто (ого, якъ часто!) буває по тихъ цивилизованихъ сторонахъ. Болить у нихъ серце, у тихъ письменнихъ и друкованихъ городянъ, що ми наукъ іхъ и словесности писаноі не знаємо; а про те сі добродіі й забули, що на одну сотню ровікъ по пять разъ вони одъ староі науки й словесности одцурувались, и сами ще не знають, якоі віри и якого смаку будуть передъ смертю.

Ми жъ, люде прості, якъ навчились на Варязькій чи на Литовській, або Польскій панщині за плугомъ добре ходити и недолюдківъ годувати, то й досі себе самихъ и білорукихъ городянъ хлібомъ годуємо Се, здаєтця, не лукава наука, а въ васъ, городянъ, єсть и ехидні науки: є въ васъ такі науки. щобъ до віку вічнього тілько самимъ у золоті купатись; є въ васъ и такиі науки, що хто кого проведе та зненацька насяде, того великимъ чоловікомъ величають. А въ насъ такихъ доброліівъ зовуть по-просту пъявками та людоідами; ми одъ такихъ, поли одрізавши, мусимо втікати, аніжъ свій розумъ и душу іхъ лукавою дорогою пускати.

Може, скаже хто, що не втечемо, ховаючись по своіхъ закапелкахъ, що доберутця вони до насъ колись, якъ уже виссуть усяку свіжу силу округи себе, и що, заставши насъ невмілими своеі всемирнеі науки. якъ-разъ підгорнуть підъ свою кормигу, и буде зъ нами те, що зъ Лондонською білотою: тимъ би то лучче тоі долі лихоі запобігаючи, самимъ намъ заворушитись у своіхъ хуторахъ по-городянські и заздалегідъ уже городянського духу и розуму набратись, бо, кажуть: *воронъ ворону очей не виклює*.

Такъ насъ лякають и такъ намъ раютъ тиі вожаки городянъ, що видумали премудрость ище мудрійшу одъ Христовоі! А ми спроста, якъ намъ Богъ положивъ на душу, одвітуємо: „То ще на-двоє баба ворожила, чи будемо ми въ городянъ підъ кормигою, чи ні, а жидовіти намъ... ні, се не по нашій натурі! Коли жъ уже справді така наша доля, щобъ намъ до-віку не було просвітку, то лучче намъ усімъ одно на одному повмірати, аніжъ изъ своеі праведноі віри та въ жидівську, городянськимъ робомъ поперевертатись!"

Ото жъ нічого намъ, панове городяне, симъ дорекати, що ми мужикуючи по хуторахъ и селахъ, не такъ то квапимось до всякоі новоі всемирнеі науки, остаючись у панівъ и въ жидівъ позаду. Думаєте, може, що ми цураємось освіти? що въ обскурантизмі, якъ мовляєте, ми закохалися? що розумъ нашъ лежнемъ звикъ изъ давніхъ давенъ лежати?. Ой-ой-ой! якъ-то воно здадеку химерно вамъ усе здаєтця! Хто жъ виненъ тому обскурантизмові, коли ви тілько городи знали освітою забезпечувати, а намъ не дали волі, безъ свого городянського порядку, хоть найменшу шкілку, по громадському розуму, у себе на селі завести?

Розумъ нашъ лежнемъ извикъ лежати? Якъ же-бъ воно инше сталося, коли дитину для науки треба изъ семъі вирвати и міжъ такі люде заслати, которихъ не знаєшъ и не відаєшъ, якимъ вони духомъ дишуть и що съ твоеі дитини зроблять? Зновъ же й коштъ на ёго положи такий, за ту городянську науку, що, може, тілько съ тисячи въ одного господаря знайдетця на те й достатокъ. Уже-жъ воно, учившись тамъ міжъ городянськими дітьми, и одъ простоі свитини, и одъ простихъ звичаівъ та й одъ рідноі мови своеі одвикне. Який-же зъ ёго буде семъянинъ у простій хаті, міжъ простими селянами? Лучче-жъ ёму въ батька та въ матери простого господарства навчитись, аніжъ чужимъ у рідну семъю съ тими науками вернутись.

Отъ воно, якъ у насъ розумъ нашъ лежнемъ лежить. Про се ви, городяне, не турбуйтесь. Може колись наша громада впораєтця зъ діломъ та полагодить де що, що ви-жъ намъ, набігаючи до насъ, для порядку попсували, то тоді вже своею волею и своімъ розумомъ розбере, до якоі науки треба дітокъ изъ-малку вправляти, — тілько такъ, щобъ и въ науку дитина вбивалась, и одъ ледячого товариства городянського не псовалася. Бо, по нашому простому розуму, то ще не велике діло, якъ одно знайти, а друге втеряти.

Спасибі вамъ за тихъ високовоспитаннихъ козачихъ, або мужичихъ, дітей, що зъ нашимъ братомъ не вміє вже й заговорити! Спасибі вамъ и за тихъ розумнихъ людей, що якъ понаіздждають изъ городівъ до насъ у гості, то въ матери серце не на місті за своіхъ простоватихъ, неполоханихъ ище, щирихъ душею дочокъ, поки панича съ хутора або зъ господи не збуде! Спасибі вамъ за тихъ виявленихъ женихівъ, що своіми грішми ваблять до себе найдорожший цвітъ хуторянокъ и селянокъ Не хочемо ми ніякихъ благъ цивилизаціі, коли, за сі блага, діти наши не вмітимуть изъ нами, підъ нашу старість, розмовляти, коли вони насъ, а ми іхъ, черезъ іхъ велику освіту, не розумітимемо! Беріть собі на віки и не пускайте до насъ вашихъ малёванихъ паничівъ, що вміють дівочимъ розумомъ и серцемъ, якъ пахущою квіточкою, що-дня міняючи, забавлятися! Нехай догнивають у васъ по городахъ тиі поскрібки цивилизаціі, що, мовъ зъ домовини упирі, на свіжу кровъ кидаютця! И нехай лучче ми будемо до віку вічнього въ латаній сіромязі ходити, аніжъ людськиі слёзи квартами міряти!

Се вамъ, городянамъ, цивилизованимъ людямъ, одповідь наша на ваши зазиви до спільности зъ вами, до науки, до практичнеі мудрости, одъ которої половина зъ васъ у золоті купаєтця, а половина въ вонючій грязі тоне, одъ пекельноі роботи чучверіє и зъ голоду гине. А що ми словесности вашоі книжнеі не знаємо, то скажіте сами: що-жъ би съ того за добро було, колибъ ми, сто літъ назадъ, те-жъ саме що й ви, читали, и того самого смаку що й ви, набірались, та начитавшись и набравшись того лиха, якъ, жаба грязі, почали вашимъ робомъ у своіхъ хуторахъ и селахъ ходити!

Чи скажете, може, що то була пакосна, позичена словесность, которої ви вже теперъ одцурались и вже намъ теперъ хороші книжки друкуєте? Згадайте-жъ, будьте ласкаві, у котрий се вже разъ ви намъ такъ говорите, *ви*, письменні, городянські люде, почавши съ того стародавнёго віку, якъ ваші прапрашури *смéрдомъ* нашого брата записали? Аже-жъ ви знаєте по старосвітськихъ книжкахъ, що Iезуити и инши кателицькі попи, ще краще одъ васъ говорили про душевну освіту, и по селахъ босоногі миссії розсилали, мовъ би новихъ апостолівъ постановивши, и багато зъ насъ до тої омани поквапилось и одъ простої віри мужичої*) одщепилось. . . . Що-жъ вийшло? Брехня, та й годі! . . . .

Та чи одні-жъ кателики по городахъ людей и віршами и всякою иншою словесностю обдурювали? История обману довша, якъ-би її списати, одъ историї щирої правди, — що, якъ-би перетрусити всі книгарні, якъ-би хто взявъ у руки такого ціпа, щобъ увесь той давній и недавній мотлохъ перемолотити, то чистого, праведного зерна чи набралось-би й съ ківшъ. Сами ви се дóбре знаєте, а намъ изъ своими книжками набиваєтесь. . . . О, бо'дай васъ, цивилизаторівъ! У васъ усе тілько *сбытъ и потрьебльеніє* на умі! и якъ-би ввесь миръ закипівъ тóргомъ, то вамъ би й раю Божого не треба.

Отъ-же въ хуторахъ не дýже городянамъ віри доймають. Мóже, ви й справді поробились уже святими, надивившись на свої старі гріхи, та хтó-жъ намъ за васъ у поруку стане? *Здáвся Цúганъ та на свої діти....* чи не така буде порука! Ваша правда — въ Бóга на суді, а передъ очима въ насъ — тілько ваша кривда, починаючи съ того давнёго віку, якъ ваші письменні, вельможні, и багаті предки прозвали и записали нашого брата смердомъ. Тимъ-то й не ймемо ми вамъ віри, хочъ, може, ви вже й присвятилися. Не дурно бо говорять *Брехнéю світъ прійдешъ, та назáдъ не вéрнесся!* . . . .

Що-жъ намъ ваша словесность друкована, коли сами ви намъ изневірились?... Що ви її собі вподобали, се намъ байдуже, бо ви й про Вольтера (або ваші діди, все одно) на пупъ кричали, що притьмомъ світъ після тьми осиявъ миръ; а Вольтеръ самъ написавъ, що слугамъ и черні нічого ёму сказати: се-бъ то ёго публика — самі пани, самі просвіщенні. Ви такъ не говорите, якъ говоривъ и надруковавъ великій учитель вашихъ предківъ-городянъ. Ви вже не нахабою, якъ тоді водилось, а лагіднимъ словомъ, силкуєтесь прилучити насъ до гуманної (лучче-бъ гуменної) громади. Ласкавенько насъ величаєте мужичками, и вже солодкимъ панськимъ голоскомъ гукаєте: *Паслушай! паслушай! эй ты! какъ тьебя, любьезнай, завутъ? Полно тьебье сидьеть за чаркою па васкрьеснымъ днямъ съ сосьедамъ: лучшье ná, вотъ, пачытай кньжку, прасвьеть съ мальенька, друкъ ты нашъ сьердьечнай!* И думаєте, що въ васъ *есть* що сказати и слугамъ, и потомкамъ тихъ смердівъ старосвітськихъ, що Варягамъ панщину робили. Еге, мабуть, що есть, коли мужичокъ и *друкъ сьердьечнай* махає тілько рукою одвертаючись! Коли-жъ візьметця до книжки, то въ тій книжці не буде вашихъ химеръ солодкихъ: ту книжку написали люде, которі сами знали нужду й напасть усяку, которі не мчались вихремъ зъ дзвонками через убогі села, а своіми ногами заходили до людей у хату и на ниву та, приголубивши до себе дітей мужичихъ, робомъ свого Учителя благого, — говорили праведнимъ словомъ до людей, навчаючи іхъ души спасати, а не кишені грішми начиняти. Отту книжку читали наші предки за тисячу роківъ до насъ, та й казали *правда!* Ту книжку и ми читаємо, та й говоримо: *прáвда, на віки прáвда!* ....А ви про свої книжки сто літъ назадъ кричали: *ще крáще одъ самóї прáвди!* а теперъ про ті-жъ самі книжки на ввесь миръ репетуєте: *брехнá! а оцé, що ми самú написáли, оцé вже прáвда!*

Такъ кого-жъ ви думаєте морочити? малу дитину, чи що? Мала дитина пійме вамъ віри, а ми, слава Богу, тисячу роківъ, якъ себе зазнаємо и, почавши одъ Олегівъ, которі до насъ на готове прийшли, надивились доволі на всякихъ ошуканцівъ.

Були видющі и сліпі,
Були и штатські и воєнні,
Були и панські и казенні,
Були миряне и попи.

Оттакъ ми одказуємо тимъ економистамъ вашимъ столичнимъ, або й тимъ практикамъ-поетамъ, которі надъ міщанина, та надъ прасола, та надъ цивилизованого куцака нічого й кращого въ світі не знають. Розумна душа певно не порає нашому брату, хуторянину, свій тихий холодокъ на ту грукотняву та спеку міняти, або съ простої свити въ тиі дорогі одежи вбиратися. Ми такъ собі міркуємо: що нема и въ світі кращої одежини, якъ наша проста свита. Якъ подумаєшъ, черезъ якиі вчинки люде собі тиі саєти та оксамити добувають, то, далебі, вона въ нашій думці сяє краще всякого дорогого каменю на тихъ жупанахъ, або широкихъ панськихъ сукняхъ, — що ні одна-жъ то гірка слёзина на те шорстке ткання не покотилася!. . . . Далебі, здаєтця вона намъ якоюсь ніби святою ризою; и въ одного Бога тілько краща одежа, якъ роскине вінъ її одъ краю до краю небеси, усю въ зоряхъ блискучихъ. (Д. б.)

*) Chłopska wiara — такъ всі кателики на Вкраині взивали нашу віру въ XVI. XVII. и XVIII. вікахъ.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты
Для Львова за рôкъ 4 р. 50 кр. за пôвъ року 2 р. 30 кр за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ „ 5 .. — „ „ 2 „ 60 „ „ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-място у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійского